

Ζάκ Τουρνιέ

Η ΣΟΦΙ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΓΙΣΜΕΝΟ ΤΖΑΜΙ*

Η ΘΕΛΑΜΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ τὰ πάντα σχετικά μὲ τὴν πρώτη τους συνάντηση: τὴν ἡμερομηνία, τὴν ὥρα, τὶς περιστάσεις, τὸ γιατί βρέθηκαν ἐκεῖ, γιατί μόνοι, τὸ πόσην ὥρα παρέμειναν μαζί, τὸ τί συζήτησαν· τὸ μοναδικὸ ὡστόσο πειστήριο ποῦ μᾶς θυμίζει ἐκείνη τὴ συνάντηση εἶναι μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Ντιντερό¹, τὴν ὁποία ἔγραψε δέκα χρόνια ἀργότερα: «Ἦμασταν μόνοι μας τὴ μέρα ἐκείνη, ἀκουμπισμένοι κι οἱ δυὸ στὸ πράσινο τραπέζι. Θυμᾶμαι τι σᾶς ἔλεγα καὶ τι μοῦ ἀπαντούσατε. Ἄχ, τι εὐτυχισμένος ὁ καιρὸς ἐκείνος τοῦ μικροῦ πράσινου τραπεζιοῦ!...»

Ὁ Ντιντερό καὶ ἡ Σοφί Βολλὰν ἀγαπήθηκαν ἐπὶ τριάντα χρόνια κι ἀλληλογράφησαν πολὺ τὰ τριάντα αὐτὰ χρόνια, ἐπειδὴ, καθὼς βρισκόνταν συχνὰ μακριὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἡ ἀλληλογραφία ὑπῆρξε ἡ μόνη τους παρηγοριά. Γιὰ νὰ μὴ χάνονται οἱ ἐπιστολές τους, εἶχαν ἔρθει σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Νταμιλαβίλ, ἕναν ἔμπιστο φίλο τους, πρῶτο γραφέα στὸ Γραφεῖο Φορολόγησης τῶν Ἀγαθῶν, γεγονός ποῦ τοῦ ἔδινε τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει τὴ σφραγίδα τοῦ ἐλεγκτῆ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ γραμματοσημαίνει τὶς ἐπιστολές μὲ πλήρη ἀσφάλεια. Καθὼς ἦταν αὐτὸς ὁ ἀποδέκτης τους, μέσα σὲ διπλὸ φάκελο, εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωση νὰ τὶς προωθεῖ. Οἱ ἐπιστολές τοῦ Ντιντερό ζυγίζαν συνήθως πολὺ, γιατί ἔστελνε μαζί τους βιβλία, ἄρθρα, εὐστράπελα κείμενα καὶ κάποια ἀπόρρητα ἔγγραφα ποῦ κυκλοφοροῦσαν μεταξύ τῶν φιλοσόφων καὶ ποῦ δὲν ἔπρεπε νὰ πέσουν στὰ χέρια τῆς ἀστυνομίας. Ἐξ οὗ καὶ ὅλη ἡ ἔγνοια τοῦ Ντιντερό νὰ τὶς ἀριθμεῖ, καθὼς καὶ ὅλοι ἐκείνοι οἱ ὑπολογισμοὶ στὴν ἀρχὴ τῆς κάθε ἐπιστολῆς: «Δὲν λάβατε ἀκόμη παρὰ δύο ἀπὸ τὶς ἐπιστολές μου; Κι ὅμως, ἐγὼ βρίσκομαι στὴν ἕκτη ἐπιστολὴ μου... Δόξα τῷ Θεῷ, τέσσερις ἐπιστολές μου ἔχουν ἤδη φτάσει. Ἀπομένουν τρεῖς ποῦ πρέπει ἀκόμη νὰ λάβετε, χωρὶς νὰ λογαριάζουμε τὴν παρούσα...».

Ὅλες οἱ ἐπιστολές τῆς Σοφί ἔχουν χαθεῖ. Τὸν γραφικὸ χαρακτήρα τῆς τὸν γνωρίζουμε μόνο ἀπὸ τὶς λιγοστὲς γραμμὲς τῆς διαθήκης τῆς. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρίθμηση τῶν φύλλων, ὁ Ντιντερό θὰ πρέπει νὰ τῆς ἔγραψε πεντακόσιες πενήντα τρεῖς ἐπιστολές. Τριακόσιες τριάντα ἔξι ἀπ' αὐτὲς ἔχουν χαθεῖ, μεταξύ τῶν ὁποίων οἱ ἑκατὸν τριάντα τέσσερις πρῶτες, ποῦ καλύπτουν τὸ ξεκίνημα τοῦ ἔρωτά τους, ἀπὸ τὸ 1755 ὡς τὸ 1758. Πρόκειται, λοιπόν, γιὰ ἕναν ἔρωτα σιωπῆς καὶ αἰνιγμάτων, ἀλλὰ καὶ σφαλμάτων ἐπίσης, γιατί ὁ Ντιντερό δὲν συγκρατεῖ εὐκόλα τὶς ἡμερομηνίες. Ἔτσι, στὴν ἐπιστολὴ του τῆς 31ης Μαΐου 1765 ποῦ προαναφέραμε, κάνει λόγο γιὰ «ὀκτὼ ἢ ἑννέα χρόνια». Χάρη σὲ διάφορες διασταυρώσεις πληροφοριῶν, γνωρίζουμε ὅτι συναντήθηκαν τὸ 1755, ἔξι δηλαδὴ ὀλόκληρα χρόνια νωρίτερα. Τὸ μυστήριό βαθαίνει ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς Σοφί. Ἦδη μᾶς παραξενεύει τὸ ὅτι χάθηκαν ὅλες οἱ ἐπιστολές τῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσωπογραφίες τῆς; Ὁ Ντιντερό εἶχε δύο στὴν κατοχὴ του. Τὴν πρώτη τὴν εἶχε κρύψει πίσω ἀπὸ τὸ κάλυμμα ἑνὸς βιβλίου τοῦ Ὁρατίου κι ἔτσι μποροῦσε νὰ τὴ φιλάει «ξυπνώντας τὸ πρωὶ καὶ πηγαίνοντας τὸ βράδυ γιὰ ὕπνο». Καθὼς βρισκόταν σὲ οἰκονομικὴ στενότητα στὰ τέλη τοῦ

1. Ντενὶ Ντιντερό (Denis Diderot, Λάνγκρ 1713 – Παρίσι 1784)· γάλλος συγγραφέας καὶ στοχαστής. Πολύπλευρος καὶ ἰδιοφυής, θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ὁ κατεξοχὴν «φιλόσοφος»· ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς τεχνοκριτικῆς, διαμόρφωσε μιὰ νέα μορφή μυθιστορήματος [*Ζάκ ὁ μοιρολάτρης καὶ ὁ ἀφέντης του* (Jacques le fataliste et son maître, 1796), διασαφίνισε τὴ σχέση μεταξύ ἐπιστήμης καὶ μεταφυσικῆς [*Ἐπιστολὴ περὶ τῶν τυφλῶν πρὸς χοῦσιν ὄσων βλέπουν* (Lettre sur les aveugles à l'usage de ceux qui voient, 1749)], διατύπωσε μιὰ νέα θεατρικὴ αἰσθητικὴ [*Τὸ παράδοξο μὲ τὸν ἠθοποιό* (Paradoxe sur le comédien, ἐκδ. 1830)], τὴν ὁποία ἐφάρμοσε σὲ «ἀστικά ὀράματα» [*Ὁ νόθος γιός*, (Le Fils naturel, 1757)] καὶ σκιαγράφησε τὴν πολυκύμαντὴ εἰκόνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης [*Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ραμῶ* (Le Neveu de Rameau, 1762)]. Ὅμως τὴ δόξα του τὴν ὀφείλει κυρίως στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια (Encyclopédie), τὴν ὁποία δι-
ητύθυσε ἐπὶ εἴκοσι ἔτη. (Σ.τ.Μ.)

βίου του, πούλησε τὴ βιβλιοθήκη του στὴν Αἰκατερίνη τῆς Ρωσίας. Ὁ Ὀράτιος ἔφυγε γιὰ τὴν Πετρούπολη μαζί με τ' ἄλλα βιβλία καὶ δὲν ξαναβρέθηκε ποτέ. Ὅσο γιὰ τὴ δευτέρη προσωπογραφία, τὸ τζάμι της εἶχε ραγίσει, κι ὁ ἴδιος ὁ Ντιντερό δὲν διέκρινε τίποτα πια. «Τὴν ἔχω μπροστά μου, αὐτὴ τὴν προσωπογραφία. Δὲν μπορῶ νὰ τὴν πλησιάσω στὰ χεῖλη μου. Μόλις καὶ μετὰ βίας τὴ διακρίνω μέσα ἀπὸ τὶς ραγισματιῆς τοῦ γυαλιοῦ. Ἔχετε ποτέ σας δεῖ τὴ σελήνη νὰ ἔχει καλυφθεῖ ἀπὸ ἓνα σύννεφο, καὶ τὸ διαχυμένο σὲ διάσπαρτες ἀκτίνες φῶς της νὰ προσπαθεῖ νὰ τὸ διαλύσει; Ἔ λοιπόν, ἔτσι εἶναι ἡ προσωπογραφία σας ποὺ ἔχω μετὰ τὸ ραγισμένο τζάμι... Ξέρω μονάχα πῶς βρίσκεστε ἐκεῖ ἀπὸ πίσω, ἀλλὰ δὲν σὰς βλέπω».

Τότε; Ἄς τὴν πλάσουμε μετὰ τὴ φαντασία μας.

Εἶναι ἓνα ἀπόγευμα τοῦ Μάη. Ὁ Ντιντερό χτυπάει τὸ κουδούνι τῆς κυρίας Βολλάν, ὁδὸς Βιὲ-Ὀγκυστέν, ἡ ὁποία δὲν διατηρεῖ πραγματικὰ ἀνοιχτὸ «σαλόνι», ἀλλὰ δέχεται ὡστόσο κάποια ὑψηλὰ ἱστάμενα πρόσωπα, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Ντιντερό. Ἡ οἰκοδέσποινα τὸν θεωρεῖ καλὸ σύμβουλο ποὺ τὴ βοηθεῖ νὰ διαχειρίζεται τὴ μικρὴ περιουσία ποὺ τῆς ἄφησε ὁ ἄντρας της πεθαίνοντας. Ὁ Ντιντερό χτυπάει λοιπόν τὸ κουδούνι. Τὸν ὁδηγοῦν στὸ σαλόνι, ποὺ εἶναι ἄδειο τὴν ὥρα ἐκεῖνη. Τὸ πράσινο τραπέζι βρίσκεται σὲ μιὰ γωνιά, γιατί παίζουν πότε πότε τάβλι στὶς ἐσπερίδες. Ὡς συνήθως εἶναι βιαστικός, καθὼς τὸν περιμένουν σὲ πολλὰ μέρη συγχρόνως. Ὁρθιος, μετὰ τὸ καπέλο του στὸ χέρι, σκέφτεται τὶς δουλειὲς ποὺ ἔχει νὰ κάνει. Μιὰ πόρτα ἀνοίγει κι ἐμφανίζεται μιὰ νεαρὴ γυναίκα ποὺ δὲν τὴν ἔχει ποτέ του ξαναδεῖ.

– Ἡ μητέρα εἶναι ἀδιάθετη, τοῦ λέει, ἢ κάτι παραπλήσιο.

Ὁ Ντιντερό τὴν κοιτάζει.

– Ἡ μικρότερη.

– Καὶ ποῖο εἶναι τὸ ὄνομά σας;

– Λουίζ-Ἀνριέτ.

Παρόλο ποὺ εἶναι βιαστικός καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ φύγει, ἀφήνει τὸ καπέλο του πάνω στὸ πράσινο τραπέζι κι ἀκουμπάει σ' αὐτὸ μετὰ τὸ ἓνα του χέρι ἡ δεσποινὶς Βολλάν ἀκουμπάει κι αὐτὴ μετὰ τὴ σειρά της στὸ τραπέζι καὶ πιάνουν τὴ συζήτηση. Πέντε λεπτά, ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας, ἴσως κι ὀλόκληρο τὸ ἀπόγευμα. Ὡστόσο, ἔρχεται μιὰ στιγμή ποὺ θυμᾶται ὅτι τὸν περιμένουν κι ἄλλοῦ. Ξαναπαίρνει τὸ καπέλο του καὶ τὴ στιγμή ποὺ βρίσκεται πια στὴν ἔξοδο:

– Τὸ Λουίζ-Ἀνριέτ εἶναι τετριμμένο ὄνομα, λέει. (Ἄν ἦταν τὴ μέρα ἐκεῖνη ἢ κάποια ἄλλη ποὺ συνέβη αὐτό, δὲν τὸ γνωρίζουμε, ὅμως μᾶς ἀρέσει νὰ φανταστοῦμε πῶς ἦταν τὴ μέρα ἐκεῖνη). Ξέρω πῶς εἶστε σοφῆ. Θὰ σὰς ἀποκαλῶ Σοφί, λοιπόν.

Ἄς κρατήσουμε γιὰ λίγο ἀκόμη τὴν πόρτα ἀνοιχτή. Ἐκεῖνος ἔχει ἔτσι κι ἄλλιῶς καθυστερήσει. Ἄς ἐπανεέλθει, λοιπόν, πρὸς τὸ πράσινο τραπέζι, ἐνώπιον τῆς ἄγνωστης αὐτῆς Σοφί – τόσο μόνο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ δώσουμε κάποιαν ὑπόσταση στὶς δύο σκιαγραφῆσεις τους.

Μελλοντικοὶ ἐραστές, ἤδη ἐρωτευμένοι, ἀλλὰ σχετικῆς νεότητος. Ἐκεῖνη εἶναι τριάντα ἐννέα ἐτῶν κι ἐκεῖνος σαράντα δύο. Ἐκεῖνη δὲν εἶναι οὔτε παντρεμένη οὔτε μοναχὴ ἄντιθετα πρὸς τὰ κρατοῦντα στὴν ἐποχὴ της, δὲν ἔχει γνωστὸ δεσμό, οὔτε βρίσκεται σὲ διακοπὴ σχέσης ἢ χηρεία, ὥστε νὰ δικαιολογεῖται ἡ ἀγαμία της. Ζεῖ ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς μητέρας της, παίζει κλειδοκύμβαλο, κοιμᾶται μετὰ τὸ σκυλάκι της, τὸν Μιντού, καὶ παθιάζεται γιὰ μάθηση, καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴ φιλοσοφία. Ἐκεῖνος εἶναι ἐπὶ δεκατρία χρόνια παντρεμένος μετὰ κάποιαν ὑπέροχη Ἄν-Ἀντουανέτ, ποὺ ἔχει μεγάλα μαῦρα μάτια ἀλλὰ «θηριώδη ψυχὴ», καὶ ποὺ τῆς ἔκανε τέσσερις κόρες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἐπιζήσει μονάχα μία, ἡ νεότερη, ἡ Ἀντζελίκ. Εἶναι γνωστὸς καὶ τιμημένος, διευθύνει μετὰ πάθος τὸ τεράστιο ἐγχείρημα τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, μάχεται γιὰ τὸν Διαφωτισμό, τὴν Ἐλευθερία καὶ τὸν Ὁρθὸ Λόγο, καὶ ἔχει φυλακιστεῖ γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα στὴ Βενσέν¹, γεγονός ποὺ ἀνεβάζει τὸ γόητρό του.

1. Ὁ πύργος στὴ Βενσέν (Vincennes), ποὺ θεωρεῖται τὸ μεσαιωνικὸ ἀντίστοιχο τῶν Βερσαλιῶν, χρησιμοποιήθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ 18^{ου} αἰῶνα ὡς φυλακὴ. Στὶς διασημότητες ποὺ φυλακίστηκαν σ' αὐτὴν συγκαταλέγεται ὁ Φουκὲ καὶ ὁ Μιραμπώ. (Σ.τ.Μ.)

Μια στιγμή ακόμη. Ἀφοῦ ἐκείνη βρίσκεται παντοτινὰ πίσω ἀπὸ τὸ ραγισμένο τζάμι καὶ ἐκεῖνος θὰ εἶναι ὁ μοναδικὸς τῆς καθρέφτης, δὲν θὰ μποροῦσε ἄραγε νὰ μᾶς δώσει, ἂν ὄχι τὴν πλήρη εἰκόνα τῆς, τουλάχιστον μιὰν ἀνταύγεια τῆς Σοφί; Ὅχι, μόνο μιὰ ξεθωριασμένη εἰκόνα τῆς. Ἐπειτα ἀπὸ ἐπισταμένη ἔρευνα, βρίσκουμε στὶς ἐπιστολές του δύο-τρεῖς φορὲς τὴ λέξη «ώραία» καὶ μία φορὰ τὶς λέξεις «ἕνας ἐνσαρκωμένος ἄγγελος». Ὅταν μιλάει γιὰ τὰ μάτια τῆς, ἀναφέρει μία φορὰ «τὴ γαλήνη τους» καὶ μιὰν ἄλλη φορὰ «τὴν ἐνδόμυχη καὶ βαθιὰ θλίψη τους». Ἡ μόνη συγκεκριμένη λεπτομέρεια ἀφορᾷ τὰ χέρια τῆς: «τὸ λιπόσαρκο χεράκι σας ποὺ μοῦ ἀρέσει ἐξίσου μ' ἕνα παχουλὸ χεράκι» – καὶ ποὺ θὰ μάθουμε ἀργότερα ὅτι κοσμεῖται μ' ἕνα δαχτυλίδι ποὺ τῆς χάρισε. Εἶναι σὰν νὰ ἤθελε νὰ τὴν ἀποκρύψει, σὰν νὰ ἤθελε νὰ μὴν εἶναι ἡ Σοφί παρὰ μιὰ ἐσωτερικὴ εἰκόνα προορισμένη ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ἐρωτικὴ λατρεία του.

Ἄς τοὺς κοιτάξουμε μιὰ τελευταία φορὰ, ἀκουμπισμένους στὸ πράσινο τραπέζι: μιὰ παρθενικὴ καρδιὰ καὶ γιὰ τοῦ δυό τους, καὶ ἐφηβικὴ ζέση. Ὁ Ντιντερό μπορεῖ τώρα νὰ κλείσει τὴν πόρτα. Ἡ φωτιὰ ἔχει πιά ἀνάψει.

Ἐνα μαῦρο κενὸ τεσσάρων ἐτῶν. Ἐκατὸν τριάντα τέσσερις χαμένες ἐπιστολές. Ὅταν ξαναπατάμε σὲ στέρεο ἔδαφος, χάρη στὴν ἑκατοστὴ τριακοστὴ πέμπτη ἐπιστολὴ τῆς 10ης Μαΐου 1759, ἀκοῦμε τοὺς πρώτους ἤχους μιᾶς θύελλας. «Κοιμήθηκα ἀπὸ ψυχικὴ κόπωση καὶ πόνο. Naί, φίλη μου, ἀπὸ ψυχικὸ πόνο. Τὸ μέλλον προοιωνίζεται χαλεπὸ. Ἡ μητέρα σας ἔχει τὴν ψυχὴ τῆς σφραγισμένη μὲ τὶς ἑπτὰ σφραγίδες τῆς Ἀποκάλυψης. Στὸ μέτωπό τῆς εἶναι γραμμένη ἡ λέξη «Μυστήριο». Στὸ Μαρλὺ εἶδα δύο σφίγγες καὶ τὴ θυμήθηκα. Ὑποσχέθηκα σὲ μᾶς, ὑποσχέθηκε στὸν ἴδιο τῆς τὸν ἑαυτὸ περισσότερα ἀπὸ ὅσα μπορεῖ νὰ τηρήσει. Ὅμως παρηγοριέμαι καὶ ζῶ μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς τίποτα δὲν θὰ χωρίσει τὶς δύο ψυχές μας».

Εἶναι ἀνώφελο ν' ἀρχίσουμε τὶς φαντασιοκοπίες. Γνωρίζουμε τὰ αἷτια τῆς θύελλας χάρη σ' ἕνα νέο παιχνίδι κατόπτρων ὅπου καθρεφτίζεται ὁ βαρόνος Γκριμ, ἕνας ἐπιστήθιος φίλος, στὸν ὁποῖο ὁ Ντιντερό ἔστειλε τὶς ἐκμυστηρεύσεις του – καὶ αὐτὲς ἐδῶ οἱ ἐπιστολές ἔχουν φτάσει στὰ χέρια μας. Ὅλα μοιάζουν φαινομενικὰ ἀπλά. Ἡ Σοφί ἔχει μιὰν ἀδελφή. Κατ' οὐσίαν, ἔχει δύο ἀδελφές, ἀλλὰ ἡ πρωτότοκη, ἡ Μαρί-Ζάν, δὲν ὑπεισέρχεται σὲ τούτη τὴν ἱστορία. Ἀπεναντίας ἡ δευτέρα, ἡ Μαρί-Σαρλότ, διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο. Κατὰ δέκα χρόνια νεότερη, παντρεμένη μὲ κάποιον κύριο Λὲ Ζάντρ, ἔρχεται στὶς ἀρχὲς τοῦ Μάη νὰ περάσει μερικὲς ἡμέρες στὸ σπίτι τῆς μητέρας τῆς, ἡ ὁποία διοργανώνει πρὸς τιμὴν τῆς θεάματα, γιορτές, δεῖπνα καὶ περιπάτους, στερώντας ἔτσι τοὺς δύο ἔραστὲς ἀπὸ τὸ πιὸ ἀθῶο ξεμονάχισμα. Μετὰ ἀπὸ ἕνα δεκαπενθήμερο ἀδημονίας – ἕναν αἰῶνα γιὰ ἐκεῖνον –, παίρνει ἐπιτέλους ὁ Ντιντερό τὴν ἄδεια νὰ συναντήσῃ τὴ Σοφί στὸ δωμάτιό τῆς ἀπὸ μιὰ κρυφὴ σκάλα. Εἶναι ἤδη γύρω στὴ μία ὠρίτσα μαζί, ὅταν χτυποῦν τὴν πόρτα κι ἐμφανίζεται ἡ μητέρα. «Δὲν ξέρω τί ἀπογίναμε καὶ οἱ τρεῖς μας. Μείναμε ὄρθιοι ἡ Σοφί κι ἐγώ. Ἡ μητέρα τῆς ἀνοιξε ἕνα σεκρετέρ, πῆρε ἕνα χαρτὶ ἀπὸ μέσα κι ἔφυγε. Ἀπὸ τότε ὅλο λέει νὰ πάει στὰ κτήματά τῆς. Καὶ γιὰ μιὰ φορὰ τὸ παιδί θὰ συμματάσῃ στὸ ταξίδι. Θὰ τὸ σύρουν ἐκεῖ πέρα γιὰ νὰ τὸ κάνουν νὰ πεθάνει ἀπὸ πλήξη. Ὅποιο μέλλον!»

Ἡ ὅλη ἱστορία εἶναι γιὰ γέλια. Αὐτὸς ὁ σαρανταεξάχρονος Ρωμαῖος ποὺ σκαρφαλώνει στῆς Ἰουλιέττας τοὺς ἀπὸ μιὰ κρυφὴ σκάλα καὶ πιάνεται στὰ πράσα ἀπὸ τὴ μαμά, εἶναι στ' ἀλήθεια ὁ Ντιντερό; Ντροπιασμένος καὶ σαστισμένος σὰν σχολειαρόπουλο: «Δὲν ξέρω τί ἀπογίναμε καὶ οἱ τρεῖς μας». Ἐκεῖνο ποὺ προξενεῖ ἐντύπωση, ξαναδιαβάζοντας καλύτερα τὴν ἐπιστολὴ, εἶναι ἡ σιωπὴ. Ἡ κυρία Βολλὰν κοιτάζει χωρὶς νὰ βλέπει, διασχίζει τὸ δωμάτιο, γυρεύει κάποιον χαρτὶ καὶ φεύγει δίχως νὰ πεῖ λέξη. Μιὰ σιωπὴ σφίγγας. Καὶ ἡ διάθεση νὰ γελάσουμε ἐξαφανίζεται. Ἡ μητέρα ἐκείνη ἦταν μιὰ δεσμοφύλακας ποὺ εἶχε στὴν κατοχὴ τῆς ὅλα τὰ κλειδιά: τὰ κλειδιά τῶν οικονομικῶν, τῶν σεκρετέρ καὶ τῶν ντουλαπιῶν κι ἀκόμα τὰ κλειδιά τῶν δωματίων. Γιατὶ ὅμως αἰφνιδιάζει κατὰ τέτοιον τρόπο τοὺς ἔραστὲς, ἀφοῦ εἶχε δώσει τὴ συγκατάθεσή τῆς (μιὰ δευτέρη ἐπιστολὴ στὸν Γκριμ μᾶς τὸ πληροφορεῖ); Εἶχε ἐπιστρέψει στὴ Σοφί νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν κρυφὴ σκάλα γιὰ νὰ δέχεται τὸν Ντιντερό στὸ δωμάτιό τῆς. Τότε πρὸς τί; Νὰ θέλει ἄραγε νὰ ὀριοθετήσῃ τὴν

ἐπικράτειά της, νὰ ἐπιβάλλει τὸν νόμο της, νὰ ὑπενθυμίσει στὴν κόρη της ὅτι βρίσκεται στὸ ἔλεός της καὶ νὰ τῆς ἐπισείσει τὴν ἀπειλὴ τοῦ χωρισμοῦ γιὰ νὰ τὸ τονίσει; Εἶχε κάτι κτηματάκια στὸ Ἰλ. Ἄν τὸ παιδί δὲν κάθεται φρόνιμα (τὸ παιδί εἶναι ἡ σαραντατριάχρονη Σοφί), θὰ τὸ κλείσει ἐκεῖ, καθιστώντας ἔτσι κάθε συνάντηση ἀδύνατη. Πῶς ἐξηγεῖται μιὰ τέτοια συμπεριφορᾶ;

Ὁ Ντιντερό γράφει μιὰ ἐπιστολὴ γιὰ νὰ ἐξευμενίσει τὴ σφίγγα· μιὰ ἐπιστολὴ, πολὺ ταπεινὴ στὴν ἀρχή, ὅπου ὑπενθυμίζει τὸν ἔρωτά του γιὰ τὴ Σοφί καὶ δικαιολογεῖ τὴ διαγωγή του. Γράφοντας ὅμως, τὸ τέκνο αὐτὸ τῆς Καμπανίας ἐξάπτεται καὶ τελειώνει μὲ «σπάνια βιαιότητα». Παρ' ὄλ' αὐτά, στέλνει τὴν ἐπιστολὴ του. Εἶναι ἡ 31η Μαΐου. Ὁ χωρισμὸς μοιάζει ἀναπόφευκτος. Ἡ σφίγγα παραμένει σφίγγα, χώνει τὸ γράμμα στὴν τσέπη της ὅπου τὸ ἀφήνει δύο μέρες χωρὶς νὰ τὸ ἀνοίξει· ὕστερα τὸ δίνει στὴν κυρία Λὲ Ζάντρο νὰ τῆς τὸ διαβάσει. Στις 4 Ἰουνίου, τελειῶς ἀναπάντεχα, ὁ Ντιντερό λαβαίνει μερικὲς πολὺ ἡπιες ἀπαντητικὲς ἀράδες, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἐπανακάμψει στὴν ὁδὸ Βιέ-Ἔγκυστὲν γιὰ νὰ στηριξοῦ ἐκεῖ τὴν εὐτυχία τῆς Σοφί, τῆς μητέρας της καὶ τῆς δικῆς του. Ἡ ἀναχώρησις γιὰ τὸ Ἰλ θὰ γίνῃ, ἀλλὰ ἡ κυρία Βολλὰν ἀναχωρεῖ μόνη της, ἀναθέτοντας τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Σοφί στὴν ἀδελφὴ της.

Ἄλλη σφίγγα κι αὐτὴ ἡ Μαρι-Σαρλότ ποὺ δὲν ἀφήνει οὔτε λεπτὸ τὴ Σοφί μόνη της! Οἱ ἔραστὲς νομίζουν πῶς εἶναι ἐλεύθεροι, δίνουν ραντεβού στὸ θέατρο («Θὰ βρισκομαι στὴν πλατεία, πρὸς τὸ βάθος καὶ στὸ κέντρο, κι ἀπὸ ἐκεῖ θὰ σᾶς ἀναζητοῦν οἱ ὀφθαλμοί μου»), ἢ στὸ Παλαί Ρουαγιὰλ σ' ἓνα παγκάκι τῆς δειροστοιχίας Ἀρζανσὸν ὡς συνήθως, ἀλλὰ ἡ ἀδελφὴ της εἶναι πάντοτε τὸ τρίτο πρόσωπο. Στὴν ἀρχὴ ὁ Ντιντερό συγκινεῖται ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔνδειξιν στοργῆς, ὅμως ἀρχίζει πιά νὰ ἐκνευρίζεται ὅταν, ἀγκαλιάζοντας τὴν ἀγαπημένη του, δὲν ξέρεῖ ἂν δὲν ἀγκαλιάζει συγχρόνως καὶ τὴν ἄλλη, ἔτσι ἀγκαλιασμένες ποὺ εἶναι οἱ δύο ἀδελφές. Τὸν ξαναπιάνει θυμὸς καὶ καταλήγει νὰ παραφερθεῖ: «Ἀπὸ τὰ ἀκαταλαβίστικα τῆς ἐπιστολῆς σας, ἀντιλαμβάνομαι πῶς ἡ κυρία Λὲ Ζάντρο εἶναι ἢ θὰ εἶναι ἀδιάκοπα μαζί σας. Ἐγὼ γίνῃ τόσο καχύποπτος κι εὐερέθιστος, τόσο ἄδικος, τόσο ζηλιάρης, κι ἐσεῖς μοῦ λέτε τόσα καλὰ γι' αὐτὴν, δὲν ἀνέχεστε νὰ τὴν κατηγοροῦν γιὰ κάποια ἐλαττώματά της πού... Δὲν τολμῶ νὰ ὀλοκληρώσω τὴ φράση μου. Ντρέπομαι γιὰ ὅ,τι συμβαίνει μέσα μου, ὅμως δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐμποδίσω. Ἡ κυρία μητέρα σας ὑποστηρίζει πῶς ἡ ἀδελφὴ σας ἀγαπᾷ τὶς γυναῖκες, καί...» Νιώθοντας ὅτι τὸ παρακάνει, προσθέτει μιὰ λέξη: «ἀγαπᾷ τὶς ἀξιαγάπητες γυναῖκες, καὶ εἶναι βέβαιο ὅτι σᾶς ἀγαπᾷ πολὺ» κι ἔπειτα ἡ μοναχὴ ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποία εἶχε αἰσθανθεῖ τέτοιαν ἔλξη· κι ἔπειτα αὐτὸς ὁ ἡδονικὸς καὶ τρυφερὸς τρόπος ποὺ ἔχει νὰ σκύβει μερικὲς φορὲς πάνω σας· κι ἔπειτα τὰ δάχτυλά της ποὺ σφίγγουν τόσο παράξενα τὰ δικά σας. Ἄντιο. Εἶμαι τρελός. Θὰ θέλατε νὰ μὴν εἶμαι τρελός; Ἄντιο, ἀντίο. Θὰ τὴ λέω ἄρα γιὰ πολὺν καιρὸ ἀκόμη αὐτὴ τὴ θλιβερὴ λέξη;»

Καὶ ἡ Σοφί; Σιωπηλὴ πίσω ἀπὸ τὶς ραγισματιῆς τοῦ γυαλιοῦ, σὰν νὰ μὴν τὴν ἀφορᾷ τίποτα, μὲ διαφορετικὴ ὅμως σιωπὴ ἀπὸ ἐκείνη τῆς μητέρας της. Φιμωμένη. Τὶ νὰ ὁμολογοῦσε στὶς ἐπιστολὲς της ποὺ ἔχουν χαθεῖ; Νὰ ἐξηγοῦσε ἄραγε τὴν ἐξάρτησή της; Μποροῦμε νὰ τὴ φανταστοῦμε ἔνοχη – μιᾶς τόσο σοβαρῆς ἀπόκλισης ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν τιμὴ ὥστε ἀκόμα καὶ στὸ μοναστήρι θὰ τὴν εἶχαν ἀπορρίψει. Καμιά λέξη, καμιά νύξη, γιὰ νὰ τεκμηριώσουμε αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν. Τίποτα ἐπίσης ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς κυρίας Βολλὰν. Νὰ ζήλευε ἄραγε τὰ ἄλλα σαλόνια ὅπου ὁ Ντιντερό γοήτευε μὲ τὴν εὐφράδειά του τὶς κυρίες Ντὺ Ντεφάν, Ντ' Ἐπιναὶ καὶ Ζοφρέν, καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσε τὴ Σοφί γιὰ νὰ τὸν τραβήξει πρὸς αὐτὴν, ὥστε νὰ δώσει κάποια ζωντάνια στὶς παρτίδες τάβλι; Μποροῦμε ἀτελεύτητα νὰ κάνουμε διάφορες ὑποθέσεις. Σὲ αὐτὸ τὸ μέτωπο μένει παντοτινὰ χαραγμένη ἡ λέξη «μυστήριον». Τότε γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουμε τὴν Ἀνζελί; Ὅταν αὐτὴ καταρτίζει γιὰ μᾶς τὸν κατάλογο μὲ τὶς ἐρωμένους τοῦ πατέρα της, γράφει γιὰ τὴ Σοφί: «Ἐνιωσέ γι' αὐτὴν ἓνα τέτοιο πάθος ποὺ κράτησε ὡς τὸν θάνατό τους».

Ἐνα πάθος. Ἡ ἐντονότερη, σαφέστερη καὶ ἀπλούστερη λέξη. Πάθος ἐρωτικόν, γιὰτὶ ὑπῆρξαν ἔραστὲς· οἱ ἐπιστολὲς δὲν ἀφήνουν τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία περὶ τούτου – καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἑκατὸν τριάντα τεσσάρων πρώτων ἐπιστολῶν ἴσως νὰ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν πολὺ ἀποκαλυπτικὲς. Ἀλλὰ καὶ πάθος νοητικόν καὶ πνευματικόν, πάθος ἰδεῶν καὶ

ἀτέρμονων συνομιλιῶν («Γράφοντας, συνομιλῶ μαζί σας σὰν νὰ εἶμαι μαζί σας, μὲ τὸ μπράτσο μου περασμένο στὴ ράχη τῆς πολυθρόνας σας»), περιέργων, συγκινητικῶν καὶ ἀπρόσμενων συνομιλιῶν συνενοχῆς («Δὲν θὰ σκότωνα οὔτε φύλλο χωρὶς νὰ σᾶς πληροφορήσω γι' αὐτό»), μὲ ἀφελεῖς ζηλοτυπίες, μὲ παραφορές. Ἐνα βράδυ ποὺ δὲν ἄντεχε ἄλλο νὰ εἶναι ἀποχωρισμένος ἀπ' αὐτήν, τρυπώνει στὸ μέγαρο τῆς ὁδοῦ Βιέ-Ὠγκυστέν. Ἡ Σοφὶ βρίσκεται ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρηση τῆς ἀδελφῆς τῆς. Ὁ Ντιντερό καταγράφει κάποιες φράσεις στὰ τυφλά: «Σᾶς γράφω χωρὶς νὰ βλέπω. Ἡρθα. Ἦθελα νὰ ἀσπαστῶ τὸ χέρι σας καὶ νὰ ἀπέλθω. Θὰ ἀπέλθω χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀνταμοιβή... Εἶναι ἑννέα ἢ ὦρα. Σᾶς γράφω ὅτι σᾶς ἀγαπῶ. Ἡ τουλάχιστον θέλω νὰ σᾶς τὸ γράψω, ἀλλὰ δὲν ξέρω ἂν ὁ κονδυλοφόρος μου προσφέρεται στὴν ἐπιθυμία μου ἐτούτη. Γιατὶ νὰ μὴν ἐρχόσασταν γιὰ νὰ σᾶς τὸ πῶ καὶ νὰ ἀποχωρήσω; Ἄντιο, Σοφί μου, καλὸ βράδυ. Δὲν σᾶς τὸ λέει ἢ καρδιά σας ὅτι βρίσκομαι ἐδῶ; Γιὰ πρώτη μου φορὰ γράφω μὲς στὸ σκοτάδι... Δὲν μπορῶ νὰ βγῶ ἀπὸ ἐδῶ. Ἡ ἐλπίδα νὰ σᾶς δῶ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, μὲ κρατάει, καὶ ἐξακολουθῶ νὰ σᾶς μιλάω δίχως νὰ γνωρίζω ἂν ὄλ' αὐτὰ μετατρέπονται σὲ γράμματα. Ὅπου θὰ ὑπάρχει κενὸ στὸ κείμενό μου ἐσεῖς νὰ διαβάσετε ὅτι σᾶς ἀγαπῶ». Πενηντάρης στὰ χρόνια ἀλλὰ εἰκοσάρης στὴν καρδιά! Δυσκολευόμαστε νὰ πιστέψουμε πῶς αὐτὸς ὁ σώφρων, ὁ τόσο συνετὸς φιλόσοφος, μὲ τὸ τόσο στέρεο κεφάλι πάνω σὲ φαρδεῖς ὤμους, αὐτὸς ὁ γνωστικὸς καὶ μερικῆς φορὲς ἐπιχειρηματολόγος γόνος τῆς Καμπανίας μποροῦσε νὰ εἶναι ἱκανὸς γιὰ τέτοια ξεσπάσματα. Θὰ τὸ ὁμολογήσει καὶ ὁ ἴδιος: «Ἐχω ἓνα τρελό, στοὺς τέσσερις ἀνέμους, πνεῦμα».

Τὸ πάθος τοῦ γιὰ τὴ Σοφί δὲν περιγράφεται. Τίποτα δὲν συμβαίνει ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πείσμα τῆς κυρίας Βολλάν νὰ δημιουργεῖ ἐμπόδια καὶ τοῦ Ντιντερό νὰ τὰ παρακάμπτει. Ὡς τὴ μέρα ποὺ κάνει τὴν ἐμφάνισή της ἢ ἀσθένεια. Ἡ Σοφὶ ὑποφέρει ἀπὸ ἀπόστημα στὸ στῆθος, ἐπώδυνες «κινήσεις ὑγρῶν» ποὺ τὴν ἐξασθενίζουν, σὲ βαθμὸ ποὺ ἡ κυρία Βολλάν ἀποφασίζει νὰ τὴν περιορίζει στὸ ἴλ κάθε φθινόπωρο ὡς τὴν ἀνοιξη, ὁπότε ἐπιστρέφει στὸ Παρίσι. Ἡ ἀπόφασή της θὰ εἶναι ἀμετάκλητη καὶ θὰ διαρκέσει δώδεκα χρόνια. Ἡ Σοφὶ δὲν κρύβει τὴν ἀπελπισία της. Μποροῦμε νὰ τὴ δοῦμε μέσα ἀπὸ τὸν καθρέφτη μιᾶς ἄλλης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Γκρίμ. Περνάει ὦρες ὀλόκληρες καθισμένη, μὲ τὰ μάτια κλειστά. Τὴ μέμφονται γιὰ τὶς κρίσεις μελαγχολίας της, ἀλλὰ ἐκείνη δὲν ἀποκρίνεται. Ἀφουγκράζεται τοὺς θορύβους τοῦ δρόμου. Ὅταν ἀκούει τὸν Ντιντερό νὰ ἔρχεται, λέει στὴν κυρία Λὲ Ζάντρ:

– Αὐτὸς εἶναι, ἀδελφή μου!

Δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ σηκωθεῖ. Ὁ Ντιντερό τὴ βρίσκει στὴν πολυθρόνα της. Τὸν κοιτάζει τόσο θλιμμένα, ποὺ ἐκεῖνος τρομάζει.

– Τὶ σκέφτεστε;

– Σκέφτομαι πῶς θὰ εἶστε ὅλοι σας εὐτυχισμένοι ὅταν ἐγὼ δὲν θὰ βρίσκομαι πιά ἐδῶ.

Σηκώνεται ἀπότομα καὶ πάει νὰ κλάψει στὸ δωμάτιό της. Καμιὰ φορὰ τὴν ἀφήνουν μόνη της μὲ τὸν Ντιντερό. Δὲν ἔχει πιά διάθεση γιὰ συζητήσεις. Ἀναστενάζει σιγανά.

– Στηριχθεῖτε πάνω μου, τῆς λέει.

– Ἄχ, φίλε μου, δὲν θέλω νὰ σᾶς γίνω βάρος.

Ἡ πρώτη ἀναχώρηση γιὰ τὸ ἴλ πραγματοποιεῖται τὸν Αὐγούστο τοῦ 1760.

– Κόρη μου, τὴ ρωτάει ἡ κυρία Βολλάν, δὲν ἔχετε νὰ ράψετε κανένα φόρεμα;

– Θὰ τὸ ράψουμε ἐκεῖ πέρα, μαμά.

Τὰ πάντα γίνονται τοῦ λοιποῦ ἐκεῖ πέρα. Σ' ἐκείνη τὴν ἀπαγορευμένη γιὰ τὸν Ντιντερό ἔρημο, σ' ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο ποὺ ἡ Σοφὶ τὸ ὀνομάζει «τὸ κελί μου», ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ἀποδρᾷ μονάχα σφαλιζοντας τὰ μάτια της γιὰ νὰ ξαναβρίσκει τὸν ἔραστή της στὸν μικρὸ πύργο τους.

Γιατὶ ἔχουν ἓναν μικρὸ πύργο. Νὰ ποῖο εἶναι τὸ μυστικὸ τους! Ἐνας μικρὸς πύργος στὴν ἄμμο, ποὺ ἡ θάλασσα τὸν γκρεμίζει κι αὐτοὶ τὸν ξαναχτίζουν. Εἶναι γέροι πιά, μακριὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, δὲν βλέπονται πιά, ὅμως συναντιοῦνται σ' αὐτὸν τὸν μικρὸ πύργο «ποὺ οἱ πόρτες του εἶναι μικρὲς ἀλλὰ τὰ παράθυρά του μεγάλα», χωρὶς ζωγραφικὸς πίνακες, ντιβάνια ἢ καθρέφτες, ἓναν πύργο ὄνειρεμένο καὶ τέλειο, ὅπου θέλουν νὰ πεθάνουν μαζί. Εἶναι παιδιὰ. Τοὺς ἀποκαλοῦμε παιδιὰ, ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὄνειρο στὸ ὁποῖο ἔχουν ἀνάγκη νὰ πιστεύουν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐπιβιώνουν. «Εἶναι ἔτοιμο τὸ μικρὸ

αὐτὸ καταφύγιο; Θέλεις νὰ τὸ μοιραστεῖς μαζί μου; Θὰ συζητᾶμε καὶ θὰ χωρίζουμε κάθε φορά γιὰ νὰ λαχταροῦμε νὰ ξαναβρεθοῦμε μαζί. Θὰ κάνουμε μακρινοὺς περιπάτους ὥσπου νὰ βροῦμε ἕναν κρυφὸ τόπο ὅπου θὰ λέμε πὼς ἀγαπιόμαστε, ὅπου θὰ κουβαλᾶμε τὴ γλυκιά κι ἐλαφριά κούραση τῶν ἡδονῶν... Θὰ περάσουμε ἕναν τέτοιο αἰῶνα χωρὶς ποτὲ νὰ διαφευστεῖ ἢ προσδοκία μας».

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἱστορία μας. Ὑπάρχουν ἀκόμα κάποια συμβάντα καὶ κάποιες λύπες (ὁ θάνατος τῆς κυρίας Λὲ Ζάντρο τὸ 1768 καὶ τῆς κυρίας Βολλὰν τὸ 1772), οἰκονομικὲς δυσχέρειες (ἡ πώληση ἐξ ἀνάγκης τοῦ κτήματος στὸ Ἰλ), ἀλλὰ καὶ χαρὲς (ὁ Ντιντερό παντρεύει τὴν Ἀνζελίκα τὸ 1772), καὶ ταξίδια (τὸ 1773 ὁ Ντιντερό ταξιδεύει στὴ Ρωσία, προσκαλεσμένος ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνη Β΄) ὡς ἐκείνη τὴ 19ῃ Φεβρουαρίου 1784 ποὺ ὁ Ντιντερό κάνει τὴν πρώτη του αἰμόπτυση. Λέει στὴν Ἀνζελίκα:

– Νὰ ποὺ πρέπει νὰ χωρίσουμε.

Σὰν γιὰ νὰ τὸν δικαιώσει, ἡ Σοφί πεθαίνει τρεῖς μέρες ἀργότερα. Μὲ τὴ διαθήκη της, τοῦ ἀφήνει: «ἑπτὰ τομίδια μὲ τὰ Δοκίμια τοῦ Μονταίνιου, δεμένα μὲ κόκκινο μαροκινό, κι ἕνα δαχτυλίδι ποὺ τὸ ὀνόμαζα ἡ παυλίνα μου». Στις 27 Μαρτίου ὁ Ντιντερό παθαίνει ἀποπληξία. Θὰ ἐπιζήσει ἐντούτοις ὡς τὶς 31 Ἰουλίου. Τὸ βράδυ ἐκεῖνο δειπνεῖ μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὴν κόρη του. Βγαίνοντας ἡ Ἀνζελίκα ἀπὸ τὴν τραπεζαρία, τὸν ἀκούει νὰ λέει τὴ στιγμή ποὺ ἔπαιρνε μιὰ κουταλιά κομπόστα κεράσι: «Τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ δυσπιστία». Βῆχει ἐλαφρά. Κάτι τὸν ρωτᾷ ἡ γυναίκα του, ἀλλὰ δὲν τῆς ἀπαντᾷ. Εἶναι νεκρός.

Ὡς εὐλαβικὴ γυναίκα, ἡ κυρία Ντιντερό καταφέρνει νὰ πείσει τὸν ἐφημέριο τοῦ Ἁγίου Ρόκου νὰ ταφεῖ ὁ σύζυγός της μέσα στὴν ἐκκλησία του. Ὡστόσο, τὰ ὀστά του δὲν βρέθηκαν ποτὲ ἐκεῖ. Ἴσως νὰ βρίσκεται μαζί μὲ τὴ Σοφί στὸν ἄφθαρτο, μικρὸ πύργο, στὸν ὁποῖο προσέδιδαν μιὰ τόσο ἀπόλυτη αἰωνιότητα, ποὺ ἡ πιθανότητα νὰ συναντηθοῦν ἐκεῖ, πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο, τὸν εἶχε κάνει νὰ τῆς γράψει μιὰ μέρα: «Ἄχ, Σοφί μου, θὰ μοῦ ἀπομείνει ἄραγε μιὰ ἐλπίδα νὰ σᾶς ἀγγίξω, νὰ σᾶς αἰσθάνομαι, νὰ σᾶς ἀγαπῶ, νὰ σᾶς ἀναζητῶ, νὰ ἐνώνομαι μαζί σας, νὰ χάνομαι μέσα σας, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχουμε πιά; Μακάρι νὰ ὑπῆρχε στίς ἀρχὲς μας ἕνας νόμος ἀγκιστείας, καὶ νὰ μᾶς εἶχε ἐπιφυλαχθεῖ νὰ συνθέσουμε ἕνα κοινὸ ὄν, νὰ ἔπρεπε μὲς στὴ διαδοχὴ τῶν αἰώνων νὰ ξαναγίνω ἕνα μαζί σας, καὶ τὰ μῦρια τοῦ διαλυμένου ἔραστῆ σας νὰ κατάφερναν νὰ κινηθοῦν καὶ ν' ἀναζητήσουν τὰ δικά σας, τὰ διάσπαρτα μέσα στὴ φύση, μῦρια! Ἀφήστε μου αὐτὴ τὴ χίμαιρα: μοῦ εἶναι προσφιλῆς· θὰ μοῦ διασφάλιζε τὴν αἰωνιότητα μέσα σας καὶ μαζί σας».

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Sophie sous la glace rompue», *Des persiennes vert perroquet*, Gallimard/folio, 1998, σελ. 45-59.

Ἡ μετάφραση αὐτὴ πρωτοδημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ *Ἐντευκτήριο*, τχ 79, Ὀκτ.-Δεκ. 2007, σσ. 112-119.